

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/64-3>
УДК 338.43

Мельник Б. Ю.

аспірант,
Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу,
Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8861-0107>

Melnyk Bogdan

Postgraduate student,
Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Business,
Private Joint-Stock Company “Higher education institution
“Interregional Academy of Personnel Management”, Kyiv

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

ANALYSIS OF TRENDS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE

В статті проаналізовано обсяги виробництва продукції сільського господарства, індекси росту обсягів виробництва сільськогосподарської продукції по регіонах України, який показує що регіони нашої країни аграрно розвинені: поля та угіддя щороку обробляються, створюються ферми в межах територіальних громад, збільшуються площі садків, нарощується кількість рогатої худоби, виводяться нові сорти культур тощо, частку продукції рослинництва і тваринництва у виробництві загального обсягу продукції сільського господарства, кількість сільськогосподарських тварин та птиці в господарствах України. Виробництво основних видів продукції тваринництва, деяких видів продукції також знижуються – це молоко та вовна, а м'ясо і яйця мають незначну тенденцію до збільшення, адже це основні продукти харчування, які людина використовує майже щодня у своєму раціоні. Індекси виробництва обсягів сільськогосподарської продукції, обсяги виробництва продукції сільського господарства України за категоріями господарств та частку продукції сільського господарства, виробленої основними категоріями господарств.

Ключові слова: аграрний сектор, тенденції, перспективи розвитку, аналіз, індекси.

The article analyzes the volume of agricultural production, growth indices of agricultural production in the regions of Ukraine, which shows that the regions of our country are agriculturally developed: fields and lands are cultivated annually, farms are created within local communities, increasing the area of gardens, increasing the number of cattle. new varieties of crops are bred. The share of crop and livestock products in the production of total agricultural output. At the same time, it is declining both in the households of the country and in agricultural enterprises. This indicates that the market for livestock products is import-dependent, while we have every reason to increase our own livestock production. And here, of course, we need an appropriate state program to support such production, including by attracting public investment, reducing energy dependence of industrial production., The number of farm animals and poultry in Ukrainian farms. The production of the main types of livestock products, some types of products are also declining – milk and wool, and meat and eggs have a slight tendency to increase, because these are the main foods that people use almost daily in their diet. Indices of production volumes of agricultural products, volumes of agricultural production of Ukraine by categories of farms and the share of agricultural products produced by main categories of farms. The analyzed indicators of the state of the agricultural economy show that this industry, in contrast to industry, has a positive dynamics of development and growth. A feature of modern agricultural production in Ukraine is the predominance of the crop industry in agricultural enterprises, and the livestock industry – in households. From the analysis of the agricultural industry it can be stated that this sector is a sector of the future, despite the various factors influencing its development: legal, environmental, natural, economic. The agricultural sector is actively developing and introducing new technologies. Thus, the agricultural sector is undergoing significant innovation and investment changes. It is and will remain a relevant and priority activity in Ukraine.

Keywords: agricultural sector, tendencies, development prospects, analysis, indices.

Постановка проблеми. Аграрний сектор наразі є однією з перспективних галузей України – це помітний гравець на світовому аграрному ринку, джерело валютної виручки для держави, що забезпечує 8% ВВП

та офіційні робочі місця для 15% населення України. Інноваційні зміни, які сталися в системі аграрного сектору (зміна форми власності, зменшення кількості аграрних підприємств за рахунок об'єднання, злиття, та появи

нових форм – агрохолдингів, зміни оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, відміна спецрежиму сплати ПДВ) та всієї національної економіки України в цілому мають вплив на розвиток аграрної індустрії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспекти дослідження тенденцій та перспективи розвитку аграрного сектору розглянуто в працях таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як М. Армстронг, Д. Богиня, Е. Воронкова, В. Гриньова, І. Джаїн, М. Долішний, М. Дороніна, Г. Дмитренко, Р. Колосова, Ю. Одегов, В. Онікієнко, А. Панкратов, В. Пономаренко, Г. Щокін, О. Ястремська та ін. Аналіз опублікованих праць, матеріалів наукових конференцій, присвячених дослідженню цієї багатогранної проблеми, показав, що вона є ще недостатньо дослідженою як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Мета дослідження: дослідження сучасного стану аграрного сектору та його перспективи розвитку.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано такі методи: аналізу та синтезу – для обґрунтування чинників забезпечення процесу розвитку персоналу аграрних підприємств та формування їх належного кадрового потенціалу; статистичного аналізу – для вивчення, групування, порівняння, оцінки та інтерпретації фактичних даних про розвиток аграрного сектору; зіставлення фактичних даних звітного року з даними за попередні роки; системного підходу – для визначення і обґрунтування показників аналізу кадрового потенціалу аграрних підприємств;

Виклад основного матеріалу. Проаналізуємо динаміку обсягів виробництва продукції

сільського господарства за 2010-2018 рр. (табл. 1). Аналіз обсягів продукції господарств усіх категорій показав, що її обсяги з 2010 року збільшуються з кожним роком, спад спостерігав лише в 2015 та 2017 роках.

Як бачимо, у 2017 році обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, порівняно з 2016 роком, зменшилися на 5483,5 млн грн, а в 2018 році збільшилися на 19413,9 млн грн. Проте загальна тенденція до зростання обсягів виробництва продукції аграрного сектору за 2010-2018 рр. є позитивною.

Обсяги виробництва продукції сільського господарства підприємствами України збільшуються, частка продукції рослинництва та тваринництва за останні три роки теж збільшуються. Обсяги виробництва продукції сільського господарства господарствами населення збільшується поступово, при цьому збільшується обсяг продукції рослинництва, а обсяги продукції тваринництва в 2018 році порівняно з 2017 роком зменшилися на 703,4 млн грн, що є негативним фактором. Індекси росту обсягів виробництва сільськогосподарської продукції по регіонах (у % до відповідного періоду попереднього року) представлено на рис. 1. Частка продукції рослинництва і тваринництва у виробництві загального обсягу продукції сільського господарства України представлена в табл. 2.

Аналізуючи індекси зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції по регіонах України бачимо, що на першому місці в 2018 році була Черкаська область (23) порівняно з минулими роками, на другому місці – Полтавська (16) з невеликим зривом

Таблиця 1

Обсяги виробництва продукції сільського господарства України за 2010-2018 рр. (млн грн)¹

Роки	Господарства усіх категорій			У тому числі:					
	продукція сільського господарства	з неї:		продукція сільського господарства	з неї:		продукція сільського господарства	з неї:	
		продукція рослинництва	продукція тваринництва		продукція рослинництва	продукція тваринництва		продукція рослинництва	продукція тваринництва
2010	187526,1	120591,4	66934,7	90792,0	64860,6	25931,4	96734,1	55730,8	41003,3
2011	225381,8	157561,9	67819,9	117110,9	89572,9	27538,0	108270,9	67989,0	40281,9
2012	216589,8	145843,6	70746,2	110071,7	80462,6	29609,1	106518,1	65381,0	41137,1
2013	246109,4	172131,2	73978,2	133683,1	101297,0	32386,1	112426,3	70834,2	41592,1
2014	251427,2	177707,9	73719,3	139058,4	105529,5	33528,9	112368,8	72178,4	40190,4
2015	239467,3	168439,0	71028,3	131918,6	99584,7	32333,9	107548,7	68854,3	38694,4
2016	254640,5	185052,1	69588,4	145119,0	113392,6	31726,4	109521,5	71659,5	37862,0
2017	249157,0	179474,6	69682,4	140535,2	108601,1	31934,1	108621,8	70873,5	37748,3
2018	268570,9	198685,0	69885,9	157561,1	124720,1	32841,0	111009,8	73964,9	37044,9

¹ Тут і далі дані за 2010-2018 роки наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя, а також за 2014-2018 роки без урахування частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: [3]

у 0,9%, на третьому – Київська область (10), на четвертому місці – Чернігівська область (25), на п'ятому – Житомирська область (6). Сьому позицію розділяють між собою Сумська (18) та Кіровоградська (11) області, на восьмому місці – Вінницька область (2), на дев'ятому місці знаходяться Хмельницька область (22), десяте місце розділили дві області – Рівненська (17) та Миколаївська (14), одинадцяте місце поділили між собою три області: Чернівецька (24), Львівська (13), Луганська (12), дванадцяте місце розділили між собою чотири області з мінімальною різницею між ними: Закарпатська (7), Харківська (20), Тернопільська (19), Волинська (3), тринадцяте місце розділили між собою три області: Дніпропетровська (4), Івано-Франківська (9),

Одеська (15), чотирнадцяте місце Херсонська область (21), п'ятнадцяте місце займає Донецька область (5) і шістнадцяте місце займає Запорізька область (8).

Аналізуючи індекси росту обсягів виробництва сільськогосподарської продукції по регіонах можемо стверджувати, що регіони нашої країни аграрно розвинені: поля та угіддя щороку обробляються, створюються ферми в межах територіальних громад, збільшуються площі садків, нарощується кількість рогатої худоби, виводяться нові сорти культур тощо. Важливими показниками, що характеризують стан сільського господарства країни, є динаміка питомої ваги продукції рослинництва і продукції тваринництва (табл. 2). Як бачимо із даних табл. 2 у нас на

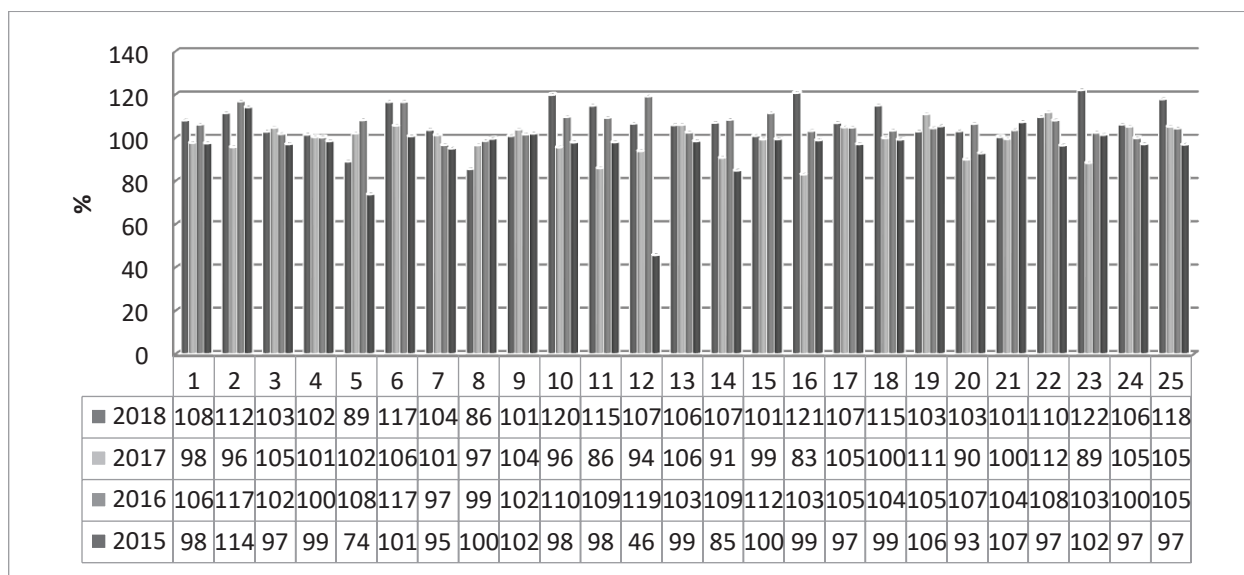

Рис. 1. Індекси росту обсягів виробництва сільськогосподарської продукції по регіонах України за 2015-2018 рр.

Джерело: розраховано автором за [3]

Таблиця 2

Частка продукції рослинництва і тваринництва у виробництві загального обсягу продукції сільського господарства України, %

Роки	Господарства усіх категорій			У тому числі:					
	продукція сільського господарства	з неї:		продукція сільського господарства	з неї:		продукція сільського господарства	з неї:	
		продукція рослинництва	продукція тваринництва		продукція рослинництва	продукція тваринництва		продукція рослинництва	продукція тваринництва
2010	100,0	64,3	35,7	100,0	71,4	28,6	100,0	57,6	42,4
2011	100,0	69,9	30,1	100,0	76,5	23,5	100,0	62,8	37,2
2012	100,0	67,3	32,7	100,0	73,1	26,9	100,0	61,4	38,6
2013	100,0	69,9	30,1	100,0	75,8	24,2	100,0	63,0	37,0
2014	100,0	70,7	29,3	100,0	75,9	24,1	100,0	64,2	35,8
2015	100,0	70,3	29,7	100,0	75,5	24,5	100,0	64,0	36,0
2016	100,0	72,7	27,3	100,0	78,1	21,9	100,0	65,4	34,6
2017	100,0	72,0	28,0	100,0	77,3	22,7	100,0	65,2	34,8

Джерело: [3]

жаль, постійно скорочується частка продукції тваринництва, що збільшує нашу залежність у м'ясопродуктах від зовнішнього ринку.

При цьому вона скорочується як у господарствах населення країни, так і на сільськогосподарських підприємствах. А це свідчить про те, що ринок продукції тваринництва є імпортозалежним, в той час як у нас є всі підстави для нарощування власного виробництва продукції тваринництва. І тут, звичайно, необхідна відповідна державна програма підтримки такого виробництва, в тому числі за рахунок залучення державних інвестицій, скорочення енергозалежності промислового виробництва.

Як видно з табл. 2 продукція сільського господарства, а саме: продукція рослинництва має тенденцію до зростання, у 2010 році її частка склала 64,3%, вона збільшилась на 7,7% у 2017 році, а частка продукції тваринництва навпаки – зменшилась на 7,7%, що є негативною тенденцією.

Обсяги виробництва продукції сільського господарства України за видами у 2018 році представлено в табл. 3.

З даної таблиці видно, що обсяги продукції рослинництва та тваринництва мають динамічну тенденцію до зростання.

До основної продукції рослинництва відносяться: культури зернові та зернобобові, які становлять 65169,8 млн грн; культури технічні – 56143,1 млн грн.; картопля, культури овочеві та баштанні продовольчі – 44859,0 млн грн; культури плодови, ягідні та виноград – 7745,0 млн грн; культури кормові – 3547,9 млн грн; інша продукція рослинництва – 2009,8 млн грн.

Кількість сільськогосподарських тварин представлено на рис. 2.

Обсяги продукції тваринництва складають: сільськогосподарські тварини – 33680,7 млн грн, молоко – 26061,2 млн грн, яйця – 7215,6 млн грн, вовна – 8,2 млн грн, інша продукція тваринництва – 2716,7 млн грн.

Області-лідери по виробництву окремих монокультур такі: Київська – яйця (18% частки у виробництві країни); Сумська – гречка (14%); Полтавська – кукурудза (12%); Дніпропетровська – соняшник (10%);

Таблиця 3

Обсяги виробництва продукції сільського господарства України за видами у 2018 році

Види сільськогосподарської продукції	Господарства усіх категорій		У тому числі:			
			сільськогосподарські підприємства		господарства населення	
	млн грн	у % до підсумку	млн грн	у % до підсумку	млн грн	у % до підсумку
Продукція сільського господарства	249157,0	100,0	140535,2	100,0	108621,8	100,0
у тому числі:						
продукція рослинництва,	179474,6	72,0	108601,1	77,3	70873,5	65,2
з неї:						
– культури зернові та зернобобові	65169,8	26,2	50497,5	35,9	14672,3	13,5
– культури технічні	56143,1	22,5	50521,5	36,0	5621,6	5,2
– картопля, культури овочеві та баштанні продовольчі	44859,0	18,0	3886,3	2,8	40972,7	37,7
– культури плодови, ягідні та виноград	7745,0	3,1	1372,6	1,0	6372,4	5,9
– культури кормові	3547,9	1,4	891,8	0,6	2656,1	2,4
– інша продукція рослинництва	2009,8	0,8	1431,4	1,0	578,4	0,5
продукція тваринництва,	69682,4	28,0	31934,1	22,7	37748,3	34,8
з неї:						
сільськогосподарські тварини (вирощування)	33680,7	13,5	20752,8	14,7	12927,9	11,9
– молоко	26061,2	10,5	6880,5	4,9	19180,7	17,7
– яйця	7215,6	2,9	3892,7	2,8	3322,9	3,1
– вовна	8,2	0,0	1,0	0,0	7,2	0,0
– інша продукція тваринництва	2716,7	1,1	407,1	0,3	2309,6	2,1

Джерело: [3]

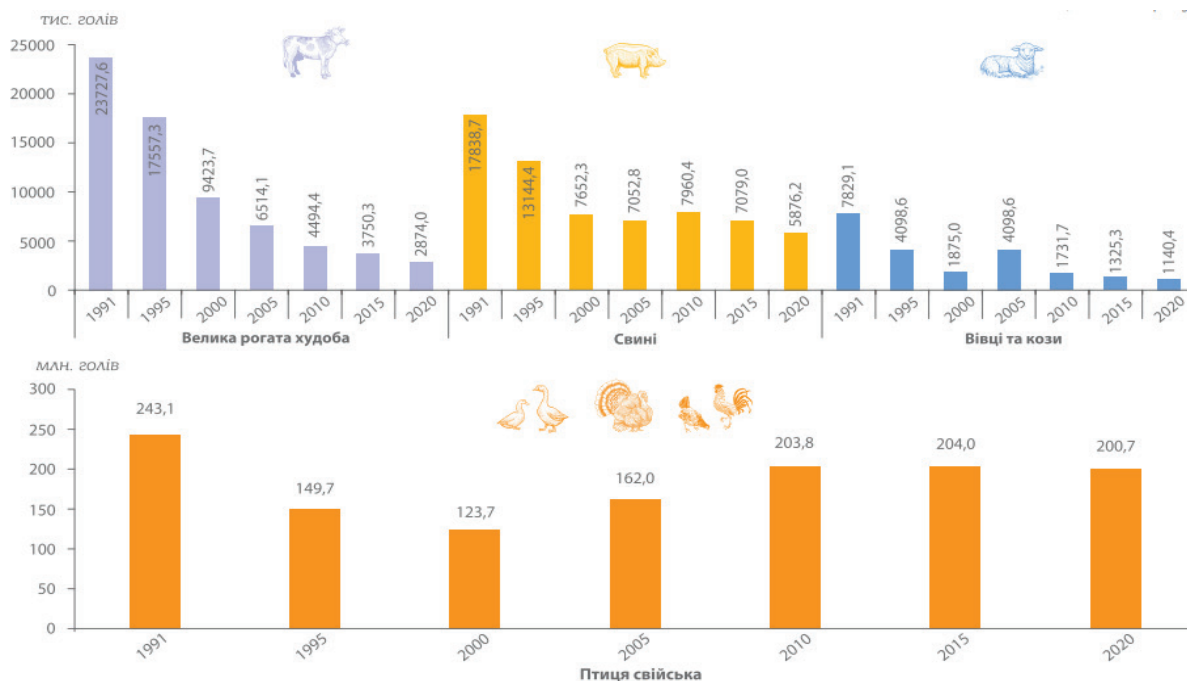

Рис. 2. Кількість сільськогосподарських тварин та птиці в господарствах України

Джерело: розроблено автором за [3]

Донецька – ягоди (10%); Запорізька – зернобобові (11%); Херсонська – гірчиця (24%) та овочі (14%); Хмельницька – соя (12%) та горіхи (10%); Вінницька: буряк (19%), м’ясо (14%) та картопля (9%); Одеська – виноград (62%), ячмінь (15%) та ріпак (12%) та Житомирська область – овес (17%), жито (17%) та мед (12%). Як бачимо, між регіонами традиційно склалася відповідно до погодних умов та якості ґрунтів певна спеціалізація, яку необхідно розвивати на основі рекомендацій аграрної науки.

Як видно з рис. 2, поголів’я великої рогатої худоби, овець та кіз з кожним роком, на жаль, зменшується, що не можна вважати позитивним. Однак щодо поголів’я свиней та птиці свійської, то воно збільшується і це позитивна тенденція.

Виробництво основних видів продукції тваринництва нами представлено на рис. 3.

З наведених даних (рис. 3) видно, що обсяги виробництва деяких видів продукції також знижуються – це молоко та вовна, а м’ясо і яйця мають незначну тенденцію до збільшення, адже це основні продукти харчування, які людина використовує майже щодня у своєму раціоні.

Індекси виробництва обсягів сільськогосподарської продукції представлено на рис. 4. Як бачимо, графічне зображення відповідних індексів носить хвилеподібний характер (порівнюючи індекс 2010 року, який має

певне зниження і складає 98,5, і 2011 року, який має стрімке зростання на 21,4%, і складає 119,9).

У наступні роки має місце також нестабільність показників виробництва продукції.

Обсяги виробництва продукції сільського господарства за категоріями господарств у 2017 році нами представлено в табл. 4.

Як видно з таблиці 4, обсяги виробництва продукції господарствами усіх категорій складає 249157 млн. грн., із них продукція рослинництва складає 179474,6 млн грн, продукція тваринництва – 69682,4 млн грн. Обсяги продукції державних сільськогосподарських підприємств складає 2374,3 млн грн, з них продукція рослинництва складає 1798,9 млн грн, продукція тваринництва – 575,4 млн грн. Продукція недержавних сільськогосподарських підприємств складає 138160,9 млн. грн., з них фермерські господарства – 21743,1 млн грн господарства населення – 108621,8 млн грн. Як бачимо, фермерські господарства виробляють усього 8,7% сільгосппродукції, що інакше як провальною багаторічну державну політику реформування сільськогосподарської галузі не назвати важко.

Наведемо динаміку питомої ваги (частки) продукції сільського господарства, виробленої основними категоріями господарств (табл. 5).

Як бачимо із наведених у табл. 5 даних, частка продукції сільського господарства,

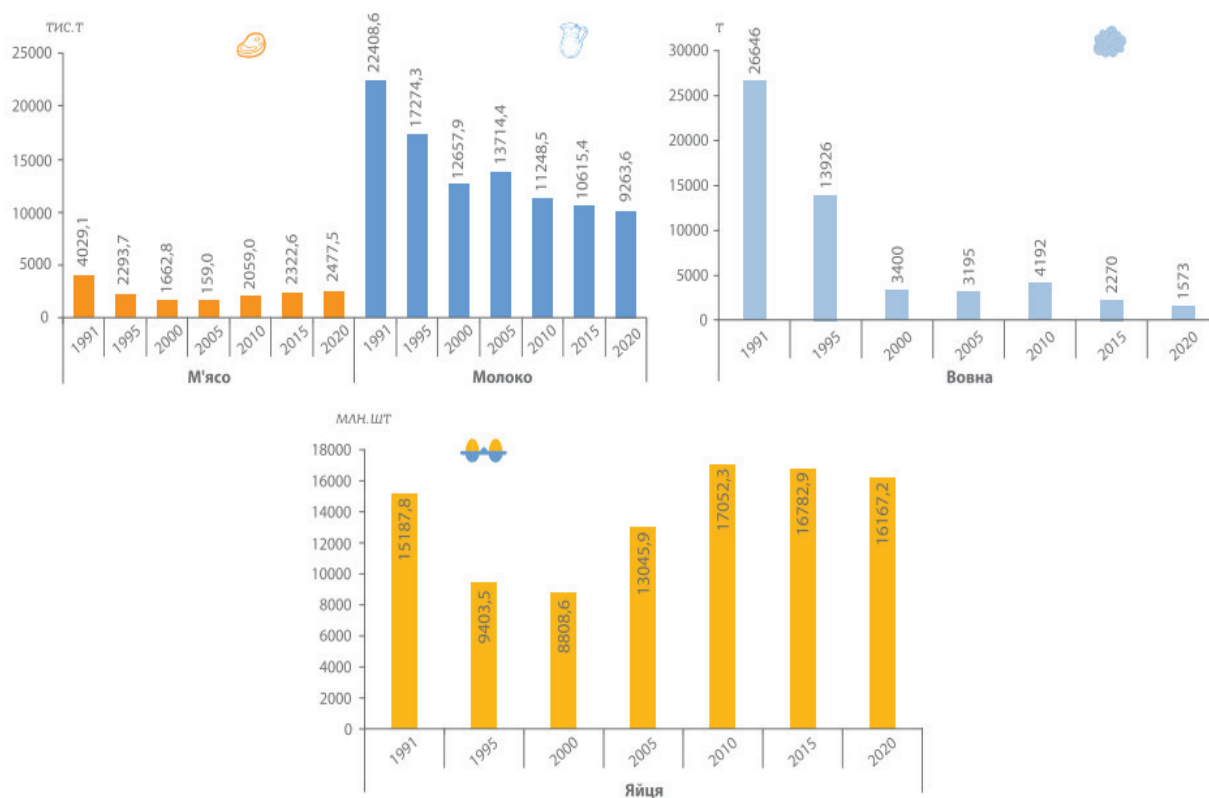

Рис. 3. Виробництво основних видів продукції тваринництва

Джерело: розроблено автором за [3]

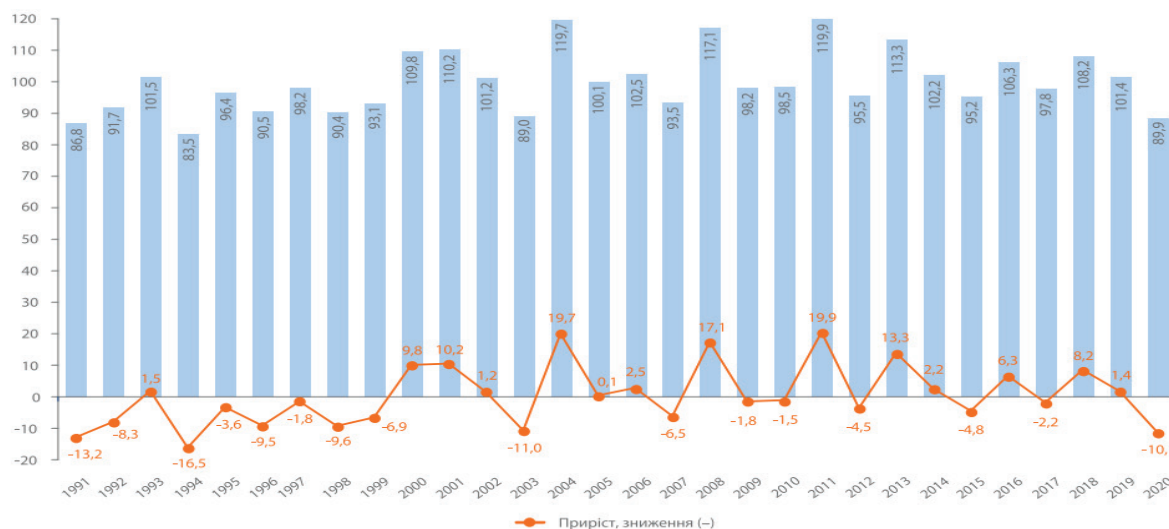

Рис. 4. Індеси виробництва обсягів сільськогосподарської продукції

Джерело: розроблено автором за [3]

вироблена сільськогосподарськими підприємствами в 2018 році склала 58,7%, а господарствами населення – 41,3%. Продукція рослинництва сільськогосподарських підприємств у 2018 році склала 62,8%, а господарствами населення – 37,2%. Продукція тваринництва сільськогосподарських підприємств

у 2018 році склала 47%, а господарств населення – 53,0%.

Висновок. Отже, аграрний сектор зазнає значних інноваційно-інвестиційних змін. Він є і залишиться актуальним та пріоритетним видом діяльності в Україні. Визначено, що за останнє десятиліття аграрний сектор

Таблиця 4

**Обсяги виробництва продукції сільського господарства України
за категоріями господарств у 2017 році**

Категорія господарств	Продукція сільського господарства		У тому числі:			
			продукція рослинництва		продукція тваринництва	
	млн грн	у % до підсумку	млн грн	у % до підсумку	млн грн	у % до підсумку
Господарства усіх категорій	249157,0	100,0	179474,6	100,0	69682,4	100,0
в т.ч.: сільськогосподарські підприємства	140535,2	56,4	108601,1	60,5	31934,1	45,8
у тому числі:						
– державні сільськогосподарські підприємства	2374,3	1,0	1798,9	1,0	575,4	0,8
– недержавні сільськогосподарські підприємства	138160,9	55,4	106802,2	59,5	31358,7	45,0
із них:						
– фермерські господарства	21743,1	8,7	20338,8	11,3	1404,3	2,0
– господарства населення	108621,8	43,6	70873,5	39,5	37748,3	54,2

Джерело: [3]

Таблиця 5

**Частка продукції сільського господарства, виробленої
основними категоріями господарств, %**

Роки	Обсяги виробництва продукції сільського господарства			У тому числі:					
				Продукція рослинництва			Продукція тваринництва		
	господарства усіх категорій	у тому числі:		господарства усіх категорій	у тому числі:		господарства усіх категорій	у тому числі:	
		сільськогосподарські підприємства	господарства населення		сільськогосподарські підприємства	господарства населення		сільськогосподарські підприємства	господарства населення
2010	100,0	48,4	51,6	100,0	53,8	46,2	100,0	38,7	61,3
2011	100,0	52,0	48,0	100,0	56,8	43,2	100,0	40,6	59,4
2012	100,0	50,8	49,2	100,0	55,2	44,8	100,0	41,9	58,1
2013	100,0	54,3	45,7	100,0	58,8	41,2	100,0	43,8	56,2
2014	100,0	55,3	44,7	100,0	59,4	40,6	100,0	45,5	54,5
2015	100,0	55,1	44,9	100,0	59,1	40,9	100,0	45,5	54,5
2016	100,0	57,0	43,0	100,0	61,3	38,7	100,0	45,6	54,4
2017	100,0	56,4	43,6	100,0	60,5	39,5	100,0	45,8	54,2
2018	100,0	58,7	41,3	100,0	62,8	37,2	100,0	47,0	53,0

Джерело: [3]

національної економіки вийшов на передній план у якості флагмана української економіки, який забезпечує від 10% до 12% ВВП України, 18% зайнятості суб'єктів господарювання та 6% податкових надходжень до бюджету, входячи до трійки найбільш ефективних секторів економіки.

Проаналізовані показники стану аграрного господарства свідчать, що дана галузь на відміну від промисловості має позитивну динаміку розвитку та росту. Особливістю

сучасного аграрного виробництва України є переважання галузі рослинництва в аграрних підприємствах, а галузі тваринництва – в господарствах населення. Із проведеного аналізу аграрної індустрії можна стверджувати, що цей сектор – це сектор майбутнього, незважаючи на різноманітні фактори впливу на її розвиток: правовий, екологічний, природний, економічний. Аграрний сектор активно розвивається та впроваджує нові технології.

Список використаних джерел:

1. Болдирева Л.М. Економічний розвиток агропродовольчого сектору України : автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03; Нац. акад. аграр. наук України, Нац. наук. центр «Ін-т аграр. Економіки». Київ, 2018. 36 с.
2. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zv/ikt/viktp2018_u.xls.
3. Каліна І.І. Дослідження сучасного стану аграрного сектору в умовах активізації бізнесу. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 2(13). URL: <http://pev.kpu.zp.ua/vypusk-2-13>
4. Мельник Б.Ю., Коваль М.І. Підвищення конкурентоспроможності продукції національних аграрних підприємств як шлях їх виходу на світові ринки. Всеукраїнська науково-практична конференція за міжнародною участю «Сучасні тенденції і суперечності розвитку світової економіки та бізнесу». Київ : МАУП, 2022.
5. Попрозман Н.В. Формування стратегії економічного розвитку агропромислового виробництва : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2015. 298 с.
6. Український клуб аграрного бізнесу. URL: http://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/news_of_agribusiness_index/agrarniy_biznesklimat_ukraini_prodozhue_polipshuvatisya

References:

1. Boldyrjeva L.M. (2018) Ekonomichnyj rozvytok aghroprodovoljchogho sektoru Ukrainy [Economic development of the agro-food sector of Ukraine]: author's abstract dis ... Dr. Econ. Sciences: 08.00.03; National acad. agrar Sciences of Ukraine, National Academy of Sciences of Ukraine. sciences Center "Institute of agrarian economics". Kiev, p. 36. (in Ukrainian)
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zv/ikt/viktp2018_u.xls. (in Ukrainian)
3. Kalina I.I. (2019) Doslidzhennia suchasnoho stanu ahrarnoho sektoru v umovakh aktyvizatsii biznesu [Research of the current state of the agricultural sector in terms of business intensification]. *Priazovsky Economic Bulletin*. No 2 (13). Available at: <http://pev.kpu.zp.ua/vypusk-2-13>. (in Ukrainian)
4. Melnyk B.Yu., Koval M.I. (2022) Pidvyshchennia konkurentospromozhnosti produktsii natsionalnykh ahrarnykh pidpriemstv yak shliakh yikh vykhodu na svitovi rynky [Increasing the competitiveness of products of national agricultural enterprises as a way to enter world markets]. All-Ukrainian scientific-practical conference with international participation "Modern trends and contradictions in the world economy and business". Kyiv: MAUP. (in Ukrainian)
5. Poprozman N.V. (2015) Formuvannja strateghiji ekonomichnogho rozvytku aghropromyslovogho vyrobnyctva [Formation of the strategy of economic development of agro-industrial production]: monograph. Kyiv: NNC "IAE", p. 298. (in Ukrainian)
6. Ukrainian Club of Agrarian Business [Ukrainskyi klub ahrarnoho biznesu]. Available at: http://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/news_of_agribusiness_index/agrarniy_biznesklimat_ukraini_prodozhue_polipshuvatisya (in Ukrainian)